

Matic Majcen

Slovenski film 2.0

Optimizem, ki sem ga v dnevniku z naslovom *Nad predsodke z optimizmom* (Dialogi št. 10/2010) izrazil po lanskem Festivalu slovenskega filma, se je na letošnji izdaji festivala v marsičem le še potrdil. Slovenska filmska scena, kakor se je v začetku oktobra predstavila v portoroškem Avditoriju, je bila videti dinamična, produkcijsko heterogena, slogovno in kakovostno raznovrstna umetniška entiteta. Predvsem veseli dejstvo, da se filmsko ustvarjanje vse pogumneje seli izven javnih institucij (Filmski center, RTV Slovenija, AGRFT) in da so tudi prispevki s slovenske neodvisne scene tako opazni, da lahko brez težav stojijo ob boku tistih večjih in bolj podprtih projektov. Takšna porazdelitev filmskega ustvarjanja na različne tipe nosilcev je tisti dejavnik, ki bo zaradi nenehne medsebojne konkurence naši nacionalni kinematografiji zagotavljal stalno kakovost in predvsem dolgoročni obstoj, saj bo v času morebitne krize enega sektorja štafeto na ta način brez pritoževanja z veseljem prevzel drug.

Nekaj takega se je v bistvu zgodilo že letos. V vsakem primeru je bilo izjemno razveseljujoče, da je nova generacija filmskih ustvarjalcev po lanskem neuspešnem startu, ko je z velikimi upi pričakovani Vojnovičev *Piran – Pirano* tako kritiško kot komercialno povsem pogorel, zdaj vendarle stopila v prvi plan. Dogaja se nekaj podobnega kot v letih 1997 in 2000, ko smo lahko prvič v slovenskem poosamosvojitvenem filmu prepoznali povsem nova, talenta polna režiserska imena, kot so Andrej Košak, Igor Šterk in Janez Burger, čeprav se je takrat zaradi občutka novitete to odvijalo s precej večjim javnim navdušenjem. Račun naslednjega rodu v slovenskem filmu sta zdaj odprli dve imeni, Nejc Gazvoda in Klemen Dvornik, s svojima filmoma *Izlet* ter *Kruha in iger* (k slednjemu lahko prištejemo še Dvornikove *Prepisane*, v obliko celovečernega filma zapakirano spletno serijo). Gre za filma, pri katerih brez težav najdemo nemalo vzporednic s filmoma *Ekspres, ekspres* (1997) Igorja Šterka in *Outsider* (1997) Andreja Košaka iz »prve pomladi slovenskega filma«. Mladostno svež pristop tako k produkciji kot k tematiki, podprt z aktualnimi generacijskimi preokupacijami, spontan humor, novi igralci, vpetost v trenutne mednarodne tokove na vseh ravneh (estetskih, narativnih, tematskih) ter občudovanja vredna disciplina, s katero se ta mlada ustvarjalca lotevata svojih podvigov, pa je tudi le nekaj izmed razlogov za trditev, da je letos prvič v slovenskem poosamosvojitvenem filmu prišlo do očitne menjave generacij na tistem najbolj vidnem delu sleherne filmske produkcije, pri celovečernih igranih filmih. Omenjena filma sta bila namreč najboljša filma festivala, ki je torej s programskega vidika ponovno pokazal lepo sliko o stanju domačega filma.

Zapisano dejstvo pa skriva tudi manj optimistično plat. To, da je ta mladi val nase privlekel več pozornosti, se je zgodilo tudi zato, ker druga stran tehtnice enostavno ni zmogla proizvesti izdelka primerljivega kova. Vse spoštovanje sicer do Mirana Zupaniča in njegovega zelo solidnega filma *Zmaga ali kako je Maks Bigec zasukal kolo zgodovine*, ki je edini držal korak z omenjenim mladim valom, a sta oba režiserja prejšnje generacije slovenskih filmskih ustvarjalcev v veliki meri razočarala. *Stanje šoka* Andreja Košaka in *Lahko noč, gospodična* Metoda Pevca sta bila z naskokom najslabša filma v tekmovalnem celovečernem igranem programu. Razlog za skrb tukaj ne leži toliko v generacijski izpetosti kot v finančnem ozadju enih in drugih filmov. Če sta tako *Izlet* kot *Kruha in iger* navdušila s svojo produkcijsko dovršenostjo, ki se je več kot očitno prenesla tudi na sproščeno izvedbo na platnu samem, sta *Stanje šoka* in *Lahko noč, gospodična* ne samo ekstremno konvencionalna in neimaginativna filma, temveč tudi zelo potrošna. Košakov in Pevčev film se bosta tako v dosje Filmskega sklada (zdajšnjega Filmskega centra) vpisala kot še dve izmed razpisnih zgodb te osrednje javne institucije za financiranje filmov pri nas. Vsak izmed njiju je davkoplačevalce stal slab milijon evrov (povsem v rangu lanskega Vojnovičevega *Piran – Pirano*), še bolj zaskrbljujoče pa je to, da ta dva filma kronično zaostajata za vsakršnimi pripovednimi ali produkcijskimi trendi, ki vladajo v Evropi in v svetu. Nekaj je tu močno narobe in možnosti sta le dve: ali je programska logika o razdelitvi javnega denarja med največje filmske projekte zgrešena ali pa Filmski center zaradi strukturnih in razpisnih ovir preprosto ne privablja najobetavnejših nastajajočih projektov v naši državi. Filmski center se bo tako ponovno moral zamisliti nad svojimi odločitvami, saj ga konkurenca prehiteva, kar bi moralo – in upamo, da bo res tako – to institucijo siliti v resno in poglobljeno samorefleksijo o svojih trenutnih potezah.

Pomembno pa je izpostaviti še eno, morda na videz obstransko stvar, ki pa je v tej luči sila pomembna. Festival je ponovno, kot že lani, minil tudi v duhu vsesplošnega pritoževanja okoli organizacijskih pomanjkljivosti. Osebnostno priznam, da imam, kadar o takšnih rečeh berem v časopisih, vedno občutek, da gre zgolj za pritoževanje razvajenih novinarjev nad njihovimi delovnimi pogoji, ki se širše javnosti pravzaprav ne tičejo. Prav zato bi rad poudaril, da tu še zdaleč ne gre zgolj za to, temveč za posodo, ki vodo resnično pušča na vse strani, kar občutijo vsi, tako novinarji, obiskovalci kot tudi ustvarjalci filmov. Včasih je že res žalostno, ko moraš v sprejemni hali gledati kakšno eminentno ime s slovenske filmske scene, kako se z direktorico festivala pred vsemi krega o povsem banalnih rečeh, ki sodijo med osnove organizacijskih učbenikov. Recimo to, da se novinarska konferenca, ki jo v urniku napoveš igralski ekipi in javnosti, potem dejansko odvijte – na tem festivalu tudi to ni povsem gotovo. Resnica je ta, da je do »slovenskih oskarjev«, kot so ambiciozno svoj načrt predstavili organizatorji, še sila daleč. Zagotovo tudi (ali pa predvsem?)

zato, ker dogodek vodi ekipa, ki sicer nima nikakršnega stika s filmskimi dogodki in ne pozna miselnosti tega umetniškega sektorja. Da pa ne bi krivde prehitro spet pripisali samo eni strani, naj bo vendarle jasno, da je do tega že v izhodišču prišlo zaradi birokratsko-razpisnih anomalij, ki so tako bile še ena ovira več na poti blagostanju slovenskega filma.

Novoustanovljeni Filmski center bo tako svoje prvo leto delovanja sklenil predvsem z bremenom preteklih let. Vsem je namreč jasno, da se sprememb v javnih institucijah ne da izvesti preko noči, sploh kadar so v igri večletni razpisno-izvedbeni procesi. Ocene o učinkovitosti letošnje pridobitve na slovenski institucionalni sceni bomo tako podali šele naslednje leto, vsekakor pa je opisano dogajanje, zapuščina zadnjih let delovanja Filmskega sklada, dokaj slaba popotnica za prihodnost. Nenazadnje je na sklepni prireditvi letošnjega FSF-ja nekaj takega, na sicer izrazito provokativen način, v svojem govoru izpostavil režiser Janez Lapajne. Njegova izjava o tem, da je *»novi direktor Filmskega centra najboljši doslej, saj mu je le po treh mescih na stolčku uspelo proizvesti najboljši film festivala«* (navedba po spominu; očitek se nanaša na direktorja Filmskega centra Jožka Rutarja, ki je tudi producent zmagovalnega filma *Arheo*), kljub temu nenavadnemu naključju (težko si je predstavljati, da tako pisana strokovna žirija ne bi bila neodvisna) in spremljajočim žvižgom iz občinstva, nosi zrno resnice. Zdi se, da v slovenskem filmskem prostoru še vedno ni povsem ustaljeno, da se kritična mnenja o dogajanju na vseh ravneh, sploh pa pri tistih, povezanih z javnimi financami, izrazijo na glas. Povsem prav je, da so javne institucije podvržene ostrim kritičnim glasovom, saj jih bodo lahko utišale samo s konsistentno dobro opravljenim delom, do česar pa je v tem primeru še dolga pot.

Naj bodo zaenkrat te manj prijetne stvari okrog aktualnega dogajanja v slovenskem filmu res samo stvar tovrstnih uvodnikov. Slovenskim filmarjem, predvsem tistim, ki so letos dobro opravili svoje delo, pa naj bo od tu naprej v raznih intervjujih in recenzijah prepuščena vsa ostala pozornost. Seveda tudi v kinodvoranah, ki bodo – in tukaj skupaj z ustvarjalci držimo pesti – tudi letos čim bolj polne.

Matic Majcen